

SAIDA ZUNNUNOVA LIRIKASIDA AYOL TIMSOLINING BADIY- ESTETIK IFODASI

Dusanova Tozagul Pardabayevna

Jizzax davlat pedagogika universiteti

ANNOTATSIYA

O'zbek adabiyotida ayol timsoli eng ko'p o'rganilgan va tasvirlangan mavzulardan biri sanaladi. Ona, yor, fidoyi ayol va jamiyatning ma'naviy tayanchi sifatidagi ayol obrazi adabiyotimizning barcha davrlarida muhim o'rin egallagan. Ayniqsa, XX asr o'zbek she'riyatida ayolning ruhiy olami, jamiyatdagi o'рни va taqdiri badiiy-estetik jihatdan yanada keng va chuqur ifoda topdi.

Kalit so'zlar: *O'zbek adabiyotida ayol timsoli, jamiyatdagi o'рни, estetik go'zallik, sevgi va sadoqat timsoli.*

ABSTRACT

The image of a woman in Uzbek literature is one of the most studied and described themes. The image of a woman as a mother, a lover, a selfless woman and the spiritual support of society has occupied an important place in all periods of our literature. Especially in the Uzbek poetry of the 20th century, the spiritual world of a woman, her place and fate in society found a broader and deeper artistic and aesthetic expression.

Keywords: *The image of a woman in Uzbek literature, her place in society, aesthetic beauty, the image of love and loyalty.*

KIRISH

Saida Zunnunova (1926–1977) o'zbek she'riyatining yirik vakillaridan biri bo'lib, o'zining lirik asarlari orqali ayol qalbining nozik kechinmalarini, orzu-armonlarini, jamiyatdagi mas'uliyatini teran ifodalagan. Shoirira lirikasida ayol timsoli faqatgina an'anaviy tarzda ona yoki yor sifatida emas, balki ma'naviy barkamollikka intiluvchi, Vatan va millat taqdiriga befarq bo'lmagan shaxs sifatida ham gavdalanadi.

Zunnunovaning she'rlari o'zbek ayolining mehribonligi, sabr-toqati, sadoqati va fidoyiligini tasvirlash bilan birga, uning dardlari, ichki iztiroblari va hayotiy kurashlarini ham ochib beradi. Shu bois shoirira lirikasida ayol timsoli nafaqat estetik go'zallik ramzi, balki ijtimoiy-ruhiy fenomen sifatida ham qadr topadi.

Ushbu ilmiy ishda Saida Zunnunova lirikasida ayol timsolining badiiy talqini, poetik o'ziga xosliklari va uning o'zbek adabiyotidagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Lirik asarlarida ayol timsolining umumiy xarakteri

Saida Zunnunova ijodida ayol obrazi ko‘p qirrali va boy ma’no kasb etadi. Shoiralikda ayol timsoli nafaqat shaxsiy hayotdagi yor yoki ona sifatida, balki xalq, Vatan, jamiyat timsolida ham gavdalanadi.

Avvalo, mehribon ona obrazi Zunnunova lirikasida yetakchi o‘rin tutadi. Shoiralikni eng ulug‘ qadriyat sifatida ulug‘laydi. Ona — mehr, sadoqat, sabr va fidoyilik ramzi sifatida talqin etiladi. Uning she‘rlarida ona o‘z farzandi orqali butun Vatan kelajagini tarbiyalovchi qudratli timsol darajasiga ko‘tariladi.

Ikkinchidan, shoiralikda yor va ayolning sadoqati alohida o‘rin tutadi. Lirik qahramon ko‘pincha sevgi, vafodorlik, insoniy sadoqat timsolida namoyon bo‘ladi. Bu obraz orqali ayolning ichki dunyosi, nozik qalbi, muhabbatdagi halolligi tasvirlanadi.

Uchinchidan, Zunnunova lirikasida ayol ko‘pincha Vatan va millat ramzi sifatida ham gavdalanadi. Shoiralik she‘rlarida ayolning hayoti, dardlari va quvonchlari millat taqdiri bilan chambarchas bog‘langan. Shu ma’noda, ayol obrazi nafaqat oila va muhabbat doirasida, balki jamiyatning ijtimoiy-siyosiy hayotida faol ishtirokchi shaxs sifatida ko‘rsatiladi.

Shoiraning lirikasidagi ayol timsoli ruhiy poklik, ma’naviy kuch va fidoyilik ramzi hisoblanadi. Bu obrazlarda ayolning ichki dunyosidagi qarama-qarshiliklar, orzu-armonlar, dard va iztiroblar ham o‘z ifodasini topadi. Shu bois Zunnunova she‘riyatidagi ayol timsoli bir yoqlama emas, balki serqirra, hayotiy va haqqoniy tasvirlangan.

Mavzuning dolzarbligi

O‘zbek adabiyotida ayol timsoli qadimdan yuksak qadrlangan. Klassik shoirlardan tortib, zamonaviy ijodkorlargacha ayol obrazi ona, yor, fidoyi inson, Vatan timsolida tasvirlangan. XX asr ikkinchi yarmi adabiyotida esa ayol timsolining ijtimoiy va ruhiy qiyofasi yanada kengroq ochildi. Bu jarayonda Saida Zunnunovaning o‘rni alohida ahamiyatga ega.

Shoiraning lirikasida ayol obrazi biryoqlama emas, balki ko‘p qirrali tarzda gavdalanadi: mehribon ona, sadoqatli yor, jamiyatning faol a‘zosi, millat va Vatan ramzi sifatida tasvirlanadi. Zunnunovaning she‘rlari bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan, chunki unda ayol qalbining orzu-armonlari, iztiroblari va ma’naviy kuchi badiiy talqin etilgan.

Bugungi globallashuv davrida ayollarning jamiyatdagi o‘rni, ma’naviy barkamolligi, oila va Vatan oldidagi mas’uliyati masalalari juda muhimdir. Shu

nuqtai nazardan, Saida Zunnunova lirikasida yaratilgan ayol timsolini tahlil qilish nafaqat adabiy, balki ijtimoiy ahamiyat kasb etadi.

Mavzuning maqsadi

Ushbu ilmiy maqolaning asosiy maqsadi – Saida Zunnunova lirikasida ayol timsolining badiiy talqinini o‘rganish, uning poetik xususiyatlarini ochib berish va o‘zbek adabiyotidagi o‘rnini tahlil qilishdan iborat.

Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

1. Saida Zunnunovaning ijodiy merosini o‘rganish.
2. Lirik asarlarida ayol timsolining asosiy qiyofalarini aniqlash.
3. Ayol obrazining badiiy vositalar orqali ifodalanishini tahlil qilish.
4. Shoirira lirikasidagi ayol obrazi bilan boshqa o‘zbek shoirlarining ijodidagi ayol timsolini qiyoslash.
5. Zunnunovaning adabiy an‘anadagi o‘rni va keyingi avlod shoirlariga ta‘sirini yoritish.

Saida Zunnunova lirikasida ayol obrazining badiiy vositalar orqali ochilishi

Saida Zunnunovaning lirikasida ayol timsoli o‘ziga xos badiiy vositalar yordamida teran ochib beriladi. Shoirira she‘rlarida poetik tasvirlar, ramz va timsollar, tashbeh va metaforalardan keng foydalaniladi. Bu vositalar ayol qalbining nozik kechinmalarini, ruhiy iztiroblarini va orzu-armonlarini yanada yorqinroq ko‘rsatadi.

1. Metafora va tashbehtar orqali ayol qiyofasi

Shoiraning ko‘plab she‘rlarida ayol obrazi tabiat manzaralari, ranglar, yorug‘lik tasvirlari orqali gavdalanadi. Masalan, ona obrazi “quyosh”, “bahor”, “hayot chashmasi” kabi metaforalar orqali ulug‘lanadi. Yor va muhabbatli ayol esa “yulduz”, “oy nuri”, “gul” kabi tashbehtar bilan tasvirlanadi. Bunday badiiy vositalar ayolning nafosati, mehribonligi va ruhiy qudratini yanada chuqurroq anglash imkonini beradi.

2. Ramziy obrazlarda ayol timsoli

Zunnunova ijodida ayol nafaqat shaxsiy hayotdagi mehribon ona yoki yor, balki millatning, Vatanning timsoli sifatida ham ko‘rinadi. “Ona” obrazi ko‘pincha Vatan ramzi bilan uyg‘unlashib ketadi. Bu orqali shoirira ayolni millat taqdiri bilan bog‘laydi, uning sadoqatini va fidoyiligini yuksak qadriyat sifatida ko‘rsatadi.

3. Lirik qahramonning ichki monologi

Shoiraning lirikasida ayol timsoli ichki monologlar orqali yanada kuchliroq ifoda etiladi. Ayol qalbidagi sevgi, sadoqat, iztirob va orzular samimiy lirik ohangda ochiladi. Bu monologlar orqali ayolning ruhiy dunyosi, kechinmalari va kurashchan tabiati yaqqol gavdalanadi.

4. An'anaviy va zamonaviy talqin uyg'unligi

Zunnunova lirikasidagi ayol obrazi an'anaviy qadriyatlar (ona, sadoqat, sabr) bilan bir qatorda zamonaviy xususiyatlarni ham o'zida mujassam etadi. Ayol – jamiyatning faol a'zosi, millat kelajagi uchun kurashuvchi shaxs sifatida tasvirlanadi. Shu bois shoira lirikasidagi ayol obrazi o'zbek adabiyotidagi yangicha tasvirlarning yorqin namunasi hisoblanadi.

XULOSA

Saida Zunnunova o'zbek she'riyatida o'ziga xos uslub, chuqur lirizm va samimiyat bilan ajralib turadi. Uning asarlarida ayol timsoli ko'p qirrali va serma'no bo'lib gavdalanadi. Shoira ayolni nafaqat mehribon ona va sadoqatli yor, balki Vatan va millat taqdiriga befarq bo'lmagan, ijtimoiy jarayonlarda faol ishtirok etuvchi shaxs sifatida tasvirlaydi.

Shoira lirikasidagi ayol obrazi quyidagi jihatlar bilan alohida ahamiyat kasb etadi:

- Onalik ramzi sifatida — mehr, sabr va fidoyilikning eng yuksak namunasi sifatida ulug'lanadi.
- Sevgi va sadoqat timsoli sifatida — ayol qalbining samimiyligi, pokligi va halolligi aks ettiriladi.
- Vatan va millat ramzi sifatida — ayol obrazi jamiyatning ma'naviy tayanchi, millatning kelajagini yaratadigan kuch sifatida talqin qilinadi.

Zunnunovaning ijodi bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Chunki uning she'rlari ayol qalbining orzu-armonlari, dardlari, quvonchlari va jamiyatdagi o'rini haqqoniy va badiiy nafislik bilan ifoda etadi. Shoiraning lirikasida ayol obrazi an'anaviy qadriyatlar va zamonaviy qarashlarning uyg'un holda aks etishi bilan ham qimmatlidir.

Saida Zunnunova lirikasidagi ayol timsoli o'zbek adabiyotida alohida o'rin egallaydi. U milliy adabiyotimizda ayol obrazining badiiy talqinini yangi bosqichga ko'tardi va keyingi avlod shoirlari ijodiga kuchli ta'sir ko'rsatdi.